

KADIN SEÇMENLERİN VE ADAYLARIN SİYASİ YAŞAMDA KARŞILAŞTIKLARI BAŞLICA ENGELLER

Dr. Marie Christine AULAS*

Kadın seçmen ve adayların karşılaştıkları engeller her ülkede kamusal ve özel boyutlar kadar sosyo-politik tarihi ve bu tarihin kültürel altyapısını yansıtır. Aşağıdaki çözümleme sadece Akdeniz bölgesi bağlamındaki tartışmaların ana hatlarını vermeyi amaçlamaktadır.

Demokrasi

Doğrudan demokrasi deneyimi iki bin yıl önce Atina'da yaşanmış olsa da, o zamandan bu zamana tarih sürecinde Akdeniz çevresinde demokratik bir yaşam varlık gösterememiştir. Demokrasinin Rönesans boyunca Cenova ve Venedik ya da çağ dönümünde İskenderiye gibi birkaç şehirle sınırlı kaldığı görülmektedir. Sömürgecilik ve diktatörlüğün de dahil olduğu bir dizi durum demokrasiden daha sık yaşanmıştır / yaşanmaktadır. Ve 20. yy. demokratik olmayan bir siyasal yaşamı en dokunaklı şekilde dile getirmektedir.

Demokratik "yafta"sının uluslararası söylemin bir parçası olduğu geçen on yıl düşünülürse, hiç kimse farklı Akdeniz ülkelerindeki mevcut seçim sistemleri ve çok partili sistemin ardında yatan gerçekleri göz ardı edemez.

Dünyanın her yerinde olduğu gibi, demokrasideki tikanıklık yurttaşların ve özellikle de kadın yurttaşların karşı karşıya kaldığı başlıca engeldir.

Şiddet

Şiddet siyasal yaşamdaki belirgin bir engeldir. İç savaşlar kadar işgal ve sömürgecilik de Akdeniz çevresindeki bazı ülkelerde gündelik bir olgudur. Kadınlar her gün ağır bir şekilde sonuçlarına katlanıyorlar. Mücadeleye doğrudan katıldıkları halde (Filistin, Cezayir) sıra kararların alınmasına geldiğinde kadınlar saf dışı bırakılıyorlar.

---

* 1989-1994 Avrupa Parlamentosu üyesi, sosyolog, siyaset bilimci.

Kamusal şiddetin yanı sıra, kadınların özel şiddete maruz kaldıkları da dikkate alınmalıdır.

Akdeniz siyasi yaşamı

a) Akrabalık-vatandaşlık karşı karşıya

Akdeniz siyasal yaşamıyla Kuzey Avrupa siyasal yaşamı arasındaki ayrılık dikkat çekicidir. Liberal ekonomi ve birey arasındaki ilişki geçen iki yüz yıl boyunca, "kuzey"de toplumun siyasal olarak yeniden yapılanmasının temelini oluştururken, Akdeniz toplumları bireyin vatandaşlık yoluyla özgürleşmesini de içine alan, modernitenin bir başka yanıyla karşı karşıyaydı.

Vatandaşın özgürleşememesi, miras ekonomisi, sömürgecilik ya da askeri güçlerin önderliğinde gerçekleştirilen "tepeden inme devrimlerin" sonuçlarındandır.

Sonuç olarak, akrabalık aidiyeti her türlü sosyal durumda yaygın olarak kendini göstermektedir. Birkaç istisna hariç, tüm Akdeniz'de kadın olsun erkek olsun bireyler vatandaş olarak hareket edeceği küçük bir alan bulduğu ya da hiçbir yer bulamadığı durumlarla karşı karşıyadır. Kadın ya da erkek her zaman ait oldukları grubun -bunun ne olursa olsun- bir üyesi olarak algılanmaktadırlar.

İlk anda umulanın tam tersine, bu gibi durumlar Akdeniz'in geleneksel toplumlarıyla sınırlı değildir. Akrabalık aidiyetinin, siyasal parti sistemi ve parlamenter demokrasilerin ardında Akdeniz siyasal yaşamının özünün oluşturduğu görülmektedir.

Akdeniz toplumları dilleri, inançları ve ideolojileri ne olursa olsun aile ve aşiretlerin idaresi altındadır.

b) Eşraflık

Eşraflık hâlâ kurumsal araçların şiddeti engelleyemediği Akdeniz ülkelerinde sosyo-politik yaşamın başlıca dengeleyicisi olarak görülmektedir. Eşraflık ve etkin sonuçları yüzünden, farklı şiddet türleri gerek silahlı şiddet gerekse mafya tarzı yer altı ekonomiler yoluyla kendilerine yol açmaktadır.

Bu tür eşraflık temelleri Fransa gibi "eski" dediğimiz demokrasilerde bile sürmektedir. Güney bölgesinin Nice, Marsilya ve Montpellier gibi önemli şehirleri eşraflık sistemiyle yönetilmektedir. Bu sistem sağ ya da sol eğilimli olabilir. Şu andaki gibi yaşanan zor günler nedeniyle geleneksel eşraflık sistemi çöktüğünde, aşırı sağ bir partiden çıkıp, oyların %25'inden fazlasını alan ve Tulon limanının da dahil olduğu dört şehri yöneten yeni bir tanesi türeyecektir.

Bu fenomen, farklı inançları siyasal tartışmalara malzeme olarak kullanan bütünüleyici ağlar yoluyla her yerde varolabilir.

Her eşraflik sistemi erkek egemen bir yaklaşımla ifade edilmektedir.

c) Erkek egemenlik

Akdeniz'in her iki kıyısında akrabalık geleneğinin kadını yüzyıllardır erkeğin gölgesinde, özel yaşamın perdeleri gerisinde tutmayı başardığı çok bilinen bir gerçektir. Kadınlık durumu sadece bireyin vatandaşlık yoluyla özgürleşmesi sorunuyla karşı karşıya değildir. Öncelikle erkekler tarafından ve erkekler için yönetilen bir toplumda kadın olarak özgürleşmeleri söz konusudur. Bütün iktidar sistemi "erkek egemen" olduğuna göre her kadın farklı birbirine bağlı sorunlar yaşamaktadır: bireysel/toplumsal.

Kişisel konum

Kadının kişisel konumu kavramı vatandaşlar arasında temel farklılıklar göstermektedir. Vatandaşın özgürleşmesinde yaşanan başarısızlık kadınları kişisel ve siyasal yaşamda ağır bir şekilde etkileyen farklı türde konumlara yol açmaktadır. Lübnan örneğinde olduğu gibi itirafa dayanan siyasal sistemlerde kadınlara yer yoktur.

Fas ya da özellikle Cezayir gibi ülkelerde 1984 yılında kabul edilen "aile kanunu"nda (code de la famille) kadının kurumsallaştırılan ikinci konumu onları özel yaşamlarında da çok kötü bir şekilde etkilemiştir.

Siyasal yaşam

Siyaset, iktidar mücadelesiyle ilişkili olduğuna göre, siyasal yaşam toplumun temel eğilimlerini yansıtır. Akdeniz toplumlarında erkekler konuşmalarında onlardan övgüyle bahsetseler de kadınları önemli konumlara dahil etmek konusunda gönülsüzdürler. İstisnai durumlar dışında, yaşanan örneğin bir gerekçesi vardı ve kesinlikle bir kural olarak ele alınmaz. Akrabalık ve eşraflıkla yönetilen toplamlarda siyaset ataerkil sistemin bir parçasıdır. Seçimler rekabetçi eşraflığa dayandığına göre, parti adayı ne karar alırsa alsın, her seçim adayının öncelikle geniş bir aileye sahip olması gerekir.

Sonuçta, kadınlar eşraflik sisteminin bir piyonu ya da kurbanıdır. Gerçekten de pek çok Akdeniz ülkesindeki yasalara uygunluk sorunu kadınları giderek siyasal yaşamın dışına itmektedir.

Kadın adaylar

Hiç şüphe yok ki Akdeniz siyasal yaşamı erkeklere odaklıdır. Kadın adayların karşılaştıkları engellerin çok sayıda olması nedeniyle, seçilmiş kadınların yüzdesi genel standartlara göre oldukça düşüktür. Avrupa Birliği nin

bu konudaki verileri kuzey ve güney Avrupa arasında büyük farklılıklar arz etmektedir. On beş ülkenin arasında Fransa %5,4'lük bir oranla parlamento'ya giren kadın sayısı en düşük ülke durumundadır (Kadınlar Avrupa Birliği ülkelerinde %16 dünyada %11'lik bir orana sahip). Bu oran 40'larda kadınlar ilk oy hakkını aldıkları ve Parlamento'daki seçilmiş üyeler arasında %6 ile temsil edildikleri döneme kıyasla çok düşüktür. Pek çok uluslararası konferansta kadının rolü dile getirildikten sonra (Pekin), böylesi tuhaf bir gerçeklik 20. yy.'nin sonunda hâlâ geçerliliğini korumaktadır.

Kadın adayların sayısını artırmak için seçim listelerinde "kadın kotası" hakkında tartışmalar başladı. Eğer bu düşünce kabul göreceyse, vatandaşlar arasındaki toplumsal cinsiyet farklılıklarının netleştirilmesi de gerekmektedir (toplumsal cinsiyet üzerindeki kotayı başka tür kotalar da izleyebilir).

Kadın seçmenler

Seçmenlerin yarısını temsil eden kadınlar büyük bir siyasal potansiyele sahiptirler. Ancak bu birikim hiçbir zaman bu şekilde kullanılmamıştır. Bu, her tür siyasal durumun yanıtı sadece vatandaş olması gerektiğinde mi gerçekleşebilir? Ne olursa olsun, temel hakların kazanılması için kolektif uzlaştırıcı bir mücadele ön görülmektedir. Ulusal ve Akdeniz ülkeleri arası kadın lobileri dengeyi kurabilecektir.

Sonuç

Kadın seçmenlerin ve adayların karşılaştıkları en önemli engel, üstüste binmiş unsurların hepsini kapsayan, küresel sosyal bir fenomendir. Bu, her toplumun kendi içine bakıp, vatandaşlar arasındaki özgürlük ve eşitliğin yasalarla korunduğu bir gerçek olarak ele alınmasıyla başlar. Sadece kadının uzlaştırıcı mücadelesi değildir bu, aynı zamanda her toplumda sosyo-politik bir önceliktir.